

בסיעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש
'בית יהושע'
רחוב מנחת יצחק 2
עיה"ק ירושלים תובב"א

ע"י הרדה"ג
ר' מנשה ישראל רייזמאן שליט"א
יום שישי פרשת תולדות | א' בסליו תשפ"ו
ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171105
www.kolhalashon.com

**ניתן להאזין לשיעורים
בקול הלשון
03-6171111**

**להורדת הקונטרס
באתר קול הלשון
www.kolhalashon.com**

לתקן את קלקול הנחש - בערמה

הודו לו ברכו שמו שזכינו בשיעור הקודם לעסוק בדברי הזוה"ק והאריז"ל על ענין הברכות שיעקב הוציא מעשן בדרך ערמה, וזה היה תיקון למה שהנחש קלקל לאדה"ר את הברכה, שהרי הקב"ה בירך בתחילה את אדה"ר בברכה כוללת למדרגת האדם קודם החטא, והנחש היה ערום מכל חית השדה והוא גרם לאדם קללה ולא ברכה, בזעת אפך תאכל לחם וגו' עד שובך אל האדמה, כי עפר אתה ואל עפר תשוב.

יעקב אבינו - מעין שופריה דאדם קודם החטא

והמתינו כמה דורות עד שנולד צדיק שהוא מעין שופריה דאדם קדמאה קודם החטא, והוא יעקב אבינו (זוהר בראשית וישלח קסח.), ולכן הוא צריך להוציא את הברכות מעשן שהוא עצמו הנחש, כדמיתרגם 'איש יודע ציד - וְהָיָה עֵשָׂו גֵּבֶר נֹחַשׁ יָרֵךְ', נחש היה חקוק על ירכו, וכמבואר בשני הפסוקים 'וְהִנָּחֵשׁ הָיָה עָרוֹם מִכָּל חַיֵּי הַשָּׂדֶה' ו'וְהָיָה עֵשָׂו אִישׁ יָדָע צִיד אִישׁ שָׂדֶה' עולים בגימט' שוה בשוה, ולכן יעקב חזר והוציא את הברכות דווקא בדרך ערמה כדי שהנצחון יהיה שלם, בבחינת וַיִּגְזַל אֶת הַחֲנִית מִיַּד הַמִּצְרִי וַיְהִיגָהוּ בַּחֲנִיתוֹ (שמואל ב, כג, כא). כשם שהנחש - עשן - ערום צריך להוציא ממנו הברכה בדרך ערמה.

למה כהו עיני יצחק?

ולכן הקב"ה סיבב וכהו עיניו של יצחק, בתחילה כהו ברוחניות שלא יראה את הרישעות של עשן, ולבסוף כהו עיניו בגשמיות, הכל כדי לגרום שיעקב יטול את הברכות דווקא בערמה, כי אי אפשר להשיב את הברכות רק מניה וביה.

ל'ה' לנכח אשתו סופי תיבות חוה

בספה"ק לקוטי תורה מוסיף האריז"ל שרביקה ע"ה שאמרה ליעקב להוציא את הברכות, היא עצמה הייתה חוה, כמ"ש וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לַה' לְנִכְחַ אִשְׁתּוֹ סוֹפֵי תִיבוֹת חוה, וכשם שבשעת החטא שקילקל את ברכותיו של אדה"ר, הנחש פיתה קודם את חוה, חזרה רביקה שהיא חוה, ותיקנה את הפגם הראשון, ולכן אמרה ליעקב (כזח) וַעֲתָה בְּנִי שָׁמַע בְּקוֹלִי, כי בגלגול הראשון שמעת בקולי לאכול מעץ הדעת והברכות התקלקלו, עתה בגלגול זה שמע בקולי לקחת את הברכות בדרך הערמה, ויחזרו לך הברכות בתכלית השלימות. ולכן אמרה וַעֲתָה ואמרו חז"ל (פסיקתא זוטרתא בראשית ג, כב) 'אין ועתה אלא לשון תשובה', לתקן את העבר. וכן אמרה (כז, יג) אַף שָׁמַע בְּקוֹלִי וְלֹא קָח לִי, אַף לשון מיעוט, רק עבשיו תשמע לקול חוה, כדי לתקן הפסד הברכות, ולחזור לקבל את הברכות בשליחותה של חוה שהיא רביקה.

תיקון ליין הראשון

וכשם שבגלגול הראשון חוה סחטה ענבים ונתנה לו שלא כדת, נאמר כאן וַיִּגְשׁ לוֹ וַיֹּאכֶל וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתֵּה, ומוטעם במרכא כפולה לשון כפילות. לא כמו היין הראשון שהיה בחטא עץ הדעת, עתה בפעם השניה הביא לו, במרכא כפולה, לתקן את היין הראשון של החטא. ואכן רביקה הצליחה לתקן את החטא הראשון, ויעקב [אדה"ר] זכה לקבל שוב את הברכות בתכלית השלימות, וַיִּתֵּן לָהּ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וגו'.

וַיִּתֵּן לָהּ בְּמוֹצָ"ש - להמשיך את ברכת השבת לימי החול

עתה נתקדם עוד צעד בסוגיא זו, הברכות הם ברכות גדולות ומשובחות עד מאד, ויש להם שייכות ליום השבת קודש, אף שאנו מזכירים את וַיִּתֵּן לָהּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שנהגו לומר ויתן לך במוצאי שבת, אך באמת הוא רק כדי להמשיך את ברכת השבת לימות החול, כי בימות החול אנו חוזרים לקללות של עץ הדעת 'בזעת אפך' וגו', והפטור שיש לנו בשבת קודש שלא לעסוק בל"ט מלאכות הוא רק בזכות ברכות וַיִּתֵּן לָהּ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם, ט"ל ברכות כנגד ט"ל קללות, ו' קללות דאדה"ר ו' קללות דחוה ו' קללות דנחש וט' קללות האדמה, כמבואר בפסוקים ובדרשות חז"ל, לעומת זאת יעקב קיבל ט"ל ברכות. אך בימות החול שאנו עוסקים כאן לתקן הברורים והניצה"ק שנפלו ע"י חטא עץ הדעת, לכן צריך להתעסק עם ל"ט מלאכות.

תלמידי חכמים הם בבחינת שבת

אבל יעקב אבינו חזר לקבל את הברכות, לא שנשלמה עבודת הבירור, אלא שיהיה שבת קודש בעולם, ויהיו תלמידי חכמים שהם בבחינת שבת תמיד, וכל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, כל זה נכלל בברכותיו של יצחק ליעקב, שבכל הדורות כולם כל מי שירצה להיות איש תם יושב אהלים, ינצל מל"ט קללות ויזכה לל"ט ברכות.

למסור נפש ולהכנס לגן עדן

וכמדובר ב"פ שהקב"ה לא נעל את הגן עדן אחר החטא עם דלת פלדה, אלא עם להט החרב המתהפכת, שכל הרוצה לבא אל האהל של תורה, למסור נפשו ולהכנס פנימה, אזי באמת הוא חי בגן עדן, ומלאכי השרת צולין לו בשר, וכמ"ש הרמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל שלא רק שבט לוי בלבד, אלא כל המקבל עליו עול תורה, הקב"ה נותן לו דבר המספיק לפרנסתו בלי שום דאגה וטרחה. והרי שתלמידי חכמים זוכים בכל ימות החול לחיות באור השבת, בבחינת ויתן לך מטל השמים, בלי זעת אפך, ובלי טרחה וטרדה. וגם מי שאינו תלמיד חכם, זוכה לאור ט"ל הברכות ביום השבת קודש.

ליל פסח שחל בשבת

ורש"י פירש שכשיעקב נכנס, יצחק הריח ריח גן עדן, ורבותינו אמרו שהריח ריח שדה תפוחים. וביאר הרה"ק רבי מאיר'ל דז'קובער זי"ע ב'אמרי נועם', שהמעשה של קבלת הברכות מיצחק היה בליל פסח שחל להיות בשבת, דא היא סעודתא דחקל תפוחין, סעודת יצחק דליל שבת, ולכן הריח ריח שדה תפוחים, ושם יצחק קיבל מהקב"ה את כח הברכה 'ויתן לך האלקים מטל השמים'. והטעם שאנו אומרים ויתן לך במוצאי שבת, כי כשחוזרים לל"ט מלאכות, והפלאפון חוזר לצלצל והמייל חוזר לבלבל, בני ישראל יושבים ואוספים שיריים מברכת השבת 'ויתן לך', גם לכל ימי החול.

ששה ימים - בְּזַעַת אֶפְיָךְ תֹּאכֵל לֶחֶם

אבל באמת במוצאי שבת היה צריך לשבת ולומר קינות (ג'יז) וּלְאָדָם אָמַר בִּי נִשְׁמָעֶתָ לְקוֹל אֲנִשְׁתֶּךָ וְתֹאכֵל מִן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכֵל מִמֶּנּוּ... בְּזַעַת אֶפְיָךְ תֹּאכֵל לֶחֶם. אלא שאין אנו אומרים פסוקים אלו, אלא מקיימים אותם ששה ימים בהידור... כדי לבטל את הקללה הזאת, אנו מעוררים במוצאי שבת את ברכת וְיִתֵּן לָךְ כַּעֲבִין שֶׁאִמְרוּ חַז"ל (פסחים ק"ג) 'דמשייר מקידושא לאבדלתא', כי מלאכי השרת באים ואחר הקידוש מברכים אותנו בברכת יעקב, כי נודע מש"כ האריז"ל שהאב יברך את בניו בליל שבת, כי זה הזמן שיצחק בירך את יעקב בברכת ויתן לך. ולכן אנו רוצים להמשיך את הברכה הזאת גם למוצאי שבת כשחוזרים לקוץ וזרדה, שאדם זורע ואינו קוצר מה שזרע וכן שאר הקלקולים, כדי להנצל מהם, אומרים במוצאי שבת וְיִתֵּן לָךְ, נעשה כאומר 'הריני יהודי של שבת' שגם בימות החול אזכה לקבל עול תורה ולטעום 'ט"ל אורות' גם בימות החול, וכהתנא שמאי שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, וכן כל קדושי ישראל היו חיים תמיד בט"ל אורות וט"ל ברכות.

לשתות בהבדלה מיין של קידוש

ולכן מחזירים מעט מיין הקידוש לתוך הבקבוק, כדי שיהיה לנו מאותו היין 'ויבא לו יין וישת' גם במוצאי שבת להבדלה, כשממשיכים את יין הקידוש להבדלה, ומורחים את היין גם על העיניים (טור או"ח רצט שו"ע רצו) כדי שנזכה גם בימות החול לראות את העולם בעיניים של קידוש דליל שבת.

יין של קידוש מרפא את העיניים

ובאמת מבואר בראשונים^א שמעיקר הדין יש ענין להניח יין על העיניים מיין של קידוש, כמו שאמרו חז"ל

א רבינו יונה על הרי"ף (ברכות לא:): מאי תקנתיה [של הפוסע פסיעה גסה]? ליהדריה בקדושא דבי שימשי, כלומר כיון דפסיעה גסה נוטלת אחת מחמש מאות ממאור עיניו של אדם, ופעם אחרת חלק אחד מחמש מאות הנשארים, במהרה יבא לידי עורון, ומהדרי' יחזור אותו, בזכות שיהיה רגיל בקידוש השבת, אבל לא שיתן את היין בתוך עיניו דהא אמרי' במס' שבת (קח:): שאפי' ע"ג העין אסור מפני שהוא דרך רפואה [שאסורה בשבת].
וכן באגודה (ברכות פ"ו סי' קס) ויש מפרשים לא יפסיע פסיעה גסה דנוטלת ממאור עיניו ומאי תקנתיה מהדר ליה בקידושא

(ברכות מג: ועוד) שפסיעה גסה נוטלת וכו' ממאור עיניו של אדם, ומהדרין ליה בקדושא דבי שמשי, שזה מחזיר את אור העיניים, אלא שבשבת קודש אין מתעסקין ברפואות משום גזירת שחיקת סממנין, לכן חוזרין לשייר מקדושא לאבדלתא, מין של קידוש נשאר מעט לכוס של הבדלה, כדי שישאר מעט מהיין הזה כדי למרוח ממנו על העיניים להחזיר לנו מאור העיניים.

להקפיד להבדיל על שיירי היין שהוחזר

ואכן יש לדקדק בזה, בפרט במשפחות ברורות ילדים שמשתמשים בכמה בקבוקי יין בשבת, יש להזהר לחזור ולמזוג מעט מין הקידוש לתוך הבקבוק - כמובן רק לאחר שיתקן את היין שלא יהא פגום, ע"י שיוסיף מעט מהבקבוק לכוס אחר שתיית רובו - ומהיין הזה ישתה בהבדלה, ודבר חשוב אינו בטל אפילו באלף, ועי"ז יש לנו את רפואת העיניים במוצאי שבת ע"י היין של הקידוש.

עשן צריך ברכות של גשמיות

נחזור לענייננו, ויתן לך ה'אלהים אינו שייך למוצאי שבת אלא לליל שבת, ברכה זאת קבלנו בסעודתא דחקל תפוחין קדישין. ולכן עלינו להתבונן במהות הברכה הזאת. ויתן לך ה'אלהים מטל השמים ומשמי הארץ ור' דגן ותיירש: יעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים הוה גביר לאחיה וישתחוו לך בני אמה אבריה ארור ומברכה ברוך: במבט ראשון שני הפסוקים עוסקים בברכות של גשמיות, כי כוונתו של יצחק הייתה על עשן, ויודע צדיק נפש בהמתו, ולכן ברך בברכות גשמיות. אף שחשב שלעשן יש כוונות קדושות לתקן ולטהר את הגשמיות ולהעלות הניצה"ק, וכאמור לעיל שזה היה משמים שיצחק יסבור כך, כדי שיעקב יוציא את הברכות בדרך ערמה.

בעיני יעקב זו קללה ולא ברכה

וכתוב במפרשים שזהו הטעם שיעקב אמר לרבה ויהבאתי עלי קללה ולא ברכה, אם אבי יברכני עם הברכות שהוא רוצה לברך את עשן, אצלי זה כלל לא נחשב ברכה. משל למי שיברך את הגר"ק בטל השמים ושמני הארץ, יעמוד הגר"ק ויתמה, מה יש לי עם כל זה, תן לי דרך אמונה, 'שקל הקודש' 'שונה הלכות' טעמא דקרא, מה לי עם שמני הארץ, הרי זו קללה ולא ברכה. אלא שרבה אמרה ליעקב, 'שמע בקולי', מה שאתה סבור שזה קללה ולא ברכה, שמע בקולי ועוד יתברר לך שבאמת זו ברכה ולא קללה.

אלו הברכות של אדם הראשון

ולכן יש להתבונן היטב בברכות האלו, כי בדברי חז"ל מובן שהברכות האלו הם עיקר הברכות שהקב"ה בירך את אדם הראשון, ברכתי את אדם ברכתי את נח, מעתה הברכות מסורות בידי אברהם שיברך את אשר ישר בעיניו, ואע"ה לא רצה לברך כי חשש ממה שיקרה בהמשך, ולכן החזירו לקב"ה, אבל הקב"ה ברך את יצחק שתהא הברכה מסורה בידו, הרי שבברכות האלו כלולים דברים גדולים לתקן עולם במלכות ש"ד. אבל כשמעיינים בפשטות הפסוקים האלו, רואים ברכות גשמיות שגם גוי יכול לומר 'אמן', והרי זה בעצמו מרחיק אותנו מלענות 'אמן' על דבר שגוי עונה 'אמן'.

אין גויישע נחת...

וכמנהגו דכ"ק מהר"א מבעלזא זי"ע שלא היה מרוצה כשאמרו לפניו ברכת 'אידיש נחת' כי משמע שיש גם 'גויישע נחת' אלא שעבשיו מברך אידיש נחת, עלינו לזכור שנחת של גוי אינה נחת כלל. אין כלל ב' סוגי נחת, יש רק נחת דקדושה, וכי אם אבא ישמע שהבן שלו חברהמן ויכול לבעוט בכדור באופן מדויק שיכנס לתוך הסל בשעה טיבע ומוצרת, איזו נחת יש לו מזה?! והרי קשה עליו כמוות לשמוע כזה דבר על בנו. רק אידיש נחת היא הנחת האמיתית.

רק לא אלוף נחת

אולי יש ללמד זכות על מה שרגילים לומר 'אידיש נחת' לאפוקי מואלה בנ"י רעואל בן עשן אלוף נחת... אבל

דבי שימשי. יש מפרשים בטעימת הקידוש, ויש אומרים שנותן יין בעיניו וזה צריך להיות לאחר השבת דאילו בשבת אסור, כדמוכח פרק שמונה שרצים.

פשוט שמה שאצל גוי נחשב נחת אינו נחשב נחת אצל יהודי, וא"כ מה לנו לקבל ברכות כאלה שעשו יכול לענות עליהם 'אמן', ולכן יעקב חשש מכך ואמר 'קללה ולא ברכה'. אך רבקה מסרה נפשה ואמרה **עלי** קללתך בְּנִי ואמרו חז"ל שבעבור דיבור זה לא האריכה ימים ושנים. וכן יעקב אמר בפרשת מקץ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַעֲקֹב אֲבֵיהֶם אֲתִי שְׁפִלְתֶּם יוֹסֵף אֵינְנוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינְנוּ וְאֶת בְּנֵימִן תִּקְחוּ **עלי** הִיוּ בְּלָנָה, זהו ה'עלי' שאמרה רבקה.

מה המחיר של עליית ויתן לך?

וצריך להתבונן מה העסק הגדול בברכות 'ויתן לך האלקים', שבני ישראל אומרים בצוותא במוצאי שבת את הברכות האלו. ובשבת פרשת תולדות אנשים משלמים הון תועפות כדי לקנות את העליה הזאת. וכ"כ המג"א שבליל שמחת תורה המנהג לקרוא כל הפרשיות שמוכרים אותם בפני עצמם והיו נוהגים למכור 'ויתן לך', ובקהילות אלו היו מוכרים וקוראים אותם בליל שמחת תורה!

כל העולם תלוי בברכות האלו

וביותר קשה דבשלמא אילו יצחק היה מברך את הברכות בימי החול, ניחא, אבל הרי הוא בירך אותם בליל שבת קודש בסעודתא דחקל תפוחין קדישין, מה גנוז בברכות האלו שנאמר שכל העולם היה תלוי בברכות האלו, והיה כדאי לסכן את רבקה ואת יעקב בסכנה גדולה, הכל כדי להוציא את הברכות בדרך ערמה, כדי לתקן עולם במלכות ש"ד.

לדיבור בלי כוונה אין ערך

ולכבוד שבת קודש הבא עלינו לטובה נתבונן מעט בברכות הקדושות. ונקדים בדברי הבן איש חי על התורה (עוד יוסף חי - תולדות). כי הנה יש להתבונן במה שרבקה עשתה, היא הלבישה את יעקב בעורות גדי עזים שיהיה נדמה בעשו. ויש לתמוה כי נודע שדיבור שאין עמו כוונה אין לו ערך וחשיבות, חכמים התירו ארבעה נדרים, כל דיבור שהוא בלי כוונה - רק כמתעסק - אין לו שום ערך. וכן בחושן משפט אם אדם עשה קנין לאיש פלוני, ובסוף מתברר שבאמת זה לא היה פלוני אלא מישהו אחר שהתחפש לפלוני, ובעל הקנין לא תיכנן לעשות את הקנין לשני, אזי אין קניינו קנין כלל, כי לא התכוון כלל להקנות לו אלא לפלוני.

איזה ערך יש לברכות שהוציאו בערמה?

כי תמיד יש לנו שייכות עם הנשמה הפנימית ומחשבת הלב והמח, ולא עם הגשמיות. ואפילו אם אדם השתחוה לעבודה זרה משום שסבר שהוא בית הכנסת, אינו מביא לא חטאת ולא אדם, כי היה לבו לשמים. רק לאומות העולם יש התפעלות מחיצוניות, אנחנו אנשים פנימיים, וא"כ כשיצחק לא רוצה לברך את יעקב אלא את עשו, והרי ביקש מעשו שיביא לו ציד למען אברכה לפני מותי, מה ערך יש לברכות האלו שהוציאו בערמה?

אדה"ר אכל בפועל מעץ הדעת

בשלמא בחטא עץ הדעת, הנחש עשה בערמה וגרם לפעולה, שלמעשה אדה"ר אכל מעץ הדעת ואיבד את הברכות וקיבל קללות עוד לפני שבת. זו מציאות ממשית. איך יעקב יוכל לתקן את הדבר ע"י שיקבל ברכות בלא ידיעת יצחק, וכי בשו"ע יש לזה ערך?

זה לא זָרַח - זה יענקל

צריך לשאול מורה הוראה מה הדין בהלכות קידוש, אם אחד התחפש לאיש אחר, יענקל התחפש לזָרַח, ועומד לפני בעל הבית ואומר לו 'אני זָרַח מבקש שתוציא אותי ידי חובת קידוש' ובעל הבית הסכים לזָרַח אוהבו. ואחר קידוש הוא מוריד את המסכה ומתגלה שזה יענקל, ספק גדול אם יצא ידי חובתו. אף שהתכוון להוציא את ה'בשר ודם' שעומד כאן, אבל הרי כוונתו הייתה לזָרַח ולא ליענקל.

הוליכו כלה לחופה של חתן אחר...

בשו"ע אבן העזר בוודאי אין לזה חלות. היה מעשה בבני ברק שהיו כמה חופות ביד עזרא, וטעו והוליכו כלה לחופה עם חתן אחר, והרי הכלה מכוסה בפניה ולא ראו מי הכלה [ההורים לא היו שם], ונתן את הטבעת על

האצבע ואמר הרי את מקודשת לי בטבעת וכו'. ומיד אחר החופה התגלתה הטעות. ובתי דין דנו אם יש בזה ריח של קידושין וריח הגט ופסול כהונה וכו'. כמדומה שפסק ההלכה הוא שאין כאן שום ריח של קידושין כלל.

טיילנו באו"ח, אבן העזר, יו"ד וחו"מ, וראינו שאין לזה שום תוקף, וא"כ איך אנו כ"כ שמחים בברכת 'ויתן לך האלקים', האריך מקבל יעקב את הברכות כשיצחק חושב שהוא עשוי?

הילדים מפחדים לשאול

וגם לבסוף כשיצחק אמר 'גם ברוך יהיה', לכאורה היה צריך לחזור ולומר 'ויתן לך' עוד פעם. כמו שצריך ליתן עוד פעם הטבעת לכלה האמיתית, או לומר קידוש עוד פעם להוציא את יענקל ידי חובתו, וכי די לו ב'גם ברוך יהיה'? זו קושיא גדולה, יתכן שלילדים שלכם הקושיא הזאת קשה מאד, אלא שהם מפחדים לשאול שאלות, שלא יאמרו להם 'לא שואלים שאלות'.

יעקב חזר וקידש את לאה

ומה שיעקב קידש בטעות את לאה כשסבר שהיא רחל, מסתמא חזר וקידש את לאה כדת. ואמר האריז"ל שזהו הטעם ששבט ראובן לא קיבל נחלה בתוך ארץ ישראל משום שיעקב סבר שזו רחל והיא הייתה לאה. ומכאן שנאתנו ללבן הרשע המרושע, לבן שביקש לעקור את הכל, שגרם לכזה קלקול בבית יעקב, וזה גרם כמה תוצאות. ראובן לא נכנס לא"י, נחלה מבהלת בראשונה ואחריתה לא תבדק (משלי כ, כא וברש"י), ולכן גלו כמה שנים קודם שאר השבטים. וזה בחי' בני תמורה וכו'. ואילו יוסף היה נולד באותו לילה, לא היינו יושבים בשנת תשפ"ו בגלות.

וא"כ איך בפרשת תולדות אומרים 'ויתן לך האלקים', אף שנאמרו עם כוונה לעשוי. בשלמא פסוקים בסוף הפרשה (כח, ד) ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ מגרף אשר נתן אלהים לאברהם, ניחא, שהרי אז כבר ידע שזה יעקב, אבל 'ויתן לך האלקים' איך הם נחשבים בברכות ליעקב כשהיה סבור שמברך את עשוי?

לתאומים יש קול דומה

עוד הקשה הבן איש חי שם, יצחק תמה ויאמר הקל קול יעקב והידיים ידי עשוי, והניח ידיו על עורות גדיי העיזים ומישש אותו וחשב שהוא עשוי, אבל יעקב לא שינה את קולו, רק עבד על החיצוניות בלבד שיהיה נדמה כידי עשוי, אבל הקול אינו משתנה כלל, וכן הנוסח של הדיבור אינו משתנה, הוא מדבר בלשון תחנונים. אף שהוא יודע היטב היטב איך אחיו מדבר בסגנון גס הלעיטני נא מן האדם האדם הזה. והרמב"ן כתב שלתאומים יש קול דומה, אבל מ"מ התאומים האלו אינם מדברים בסגנון שווה. זה חיה רעה וזה עדין נפש. זה אומר 'קום אבי' וגו', ויעקב מזכיר שם שמים. והרי ההבדלים הם מאד ברורים, לא מדובר על הבדלים עדינים שצריך מיקרוסקופ כדי להבחין בהם, הכל ברור. כל אדם בעולם שהיה מדבר בעיניים עצומות עם יעקב, לא היה חושש שמא זה עשוי. אפילו עם טון הדיבור דומה, סגנון וצורת הדיבור שונה לגמרי.

בימינו יש מושג של 'עיוות קול', יש מכשירים שלוקחים את הדיבור של אחד ומעוותים אותו לקול של אדם אחר. אך לכל אחד יש אופן התבטאות שונה. והרי אבא בוודאי יודע להבחין בין בניו.

אל תגיד 'נא' ואל תזכיר שם ה'

אם רבקה רצתה להסתיר את זהותו של יעקב, מדוע דיברה איתו רק על גדיי עזים, מחשש 'אולי ימושני אבי', והרי זה רק 'אולי', ועל צורת הדיבור שזה לא רק 'אולי' אלא 'וודאי', אין ספק שיעקב דיבר בעדינות, מדוע רבקה לא אמרה לו לעשות הצגה עם כמה טריקים טכניים של עשוי, אל תגיד 'נא' ואל תזכיר שם ה' ותדבר בתקיפות ואומץ. וכי חכמה גדולה היא זאת לשנות צורת דיבור, לא פוק ולא חזי מה עמא דבר ב'הצגות'. בפרט כשיצחק אינו רואה בעיניו, יעקב יכל להקריא מתוך דף את כל הנוסח העשוי שרבקה הייתה מכינה לו...

יצחק שמע בוודאות 'קול יעקב'

והרי כך הוה מעשה, יצחק שמע את דבריו ואמר 'הקול קול יעקב', ליצחק לא היה ספק 'אולי זה יעקב', אלא

ברור לו שזה יעקב. אילו לא היה מזכיר שם ה' היה יצחק אומר 'אולי הקול יעקב'. והרי מותר לעשות כזה דבר לשם שמים, כמו שכתבו את כל מגילת אסתר בלי שם הוי"ה, רק בראשי תיבות וצירופים רבים. כך יעקב יכל להזכיר שם הוי"ה בראשי תיבות. למה לו להזכיר בשם המפורש 'כי הקרה ה' אלקיך לפני'. כל השמות הקדושים הוא מזכיר בקול צלול. ומסתמא היה אומר תבות ה' אלקיך לכל הפחות כמו הרבי מאמשינו בדחילו ורחימו ובמשיכת האותיות ורעד ואימה ויראה גדולה לפני השי"ת, כמ"ש המגן אברהם שיזכיר שם הוי"ה ביראה וזעזוע.

נתאר לעצמנו את הרבי מאמשינו מתחפש בבגדי עֶשָׂו, ומדבר בנוסח המקורי המיוחד שלו, וכי יש הו"א לחשוב שזהו עֶשָׂו הרשע? אתמהא!

איך לא חשבו על זיהוי הקול?!

אם רבקה מלבישה אותו בגדיי עיזים על ידיו ועל חלקת צוואריו כדי שיצחק יחשוב שהוא עֶשָׂו, איך לא חשבה על קולו ודיבורו של יעקב? והרי ע"פ הלכה (גיטין כב.) 'טביעת עינא דקלא' יותר חזק מטביעות עינא דמישוש היד. האיך בני אדם מותרים וכו' רק ע"י טביעת עינא דקלא ולא במישוש היד כלל וכלל. אם רבקה ויעקב עושים השתדלות שלא יכירנו יצחק, איך לא חשבו על טביעות עינא דקלא?!

יצחק בירך אותו מספק

קושיא חדא מיתרצא בחברתה. אילו יעקב היה מחופש בשלימות לעֶשָׂו, והיה מדבר בנוסח החצוף של עֶשָׂו, וליצחק לא מתעורר ספק שמא יעקב עומד לפניו, אז הברכות היו רק לעֶשָׂו בעצמו, ואז לא היה שום חלות לברכת 'ויתן לך', כי יצחק היה מוחלט במאה אחוז שזהו עֶשָׂו הן במישוש הידיים והן בקול והן בנוסח הדיבור, אזי היה מברך בהחלטיות רק את עֶשָׂו לבדו, ואז אין ליעקב שום חלק באותם הברכות לא ע"פ או"ח, ולא ע"פ יו"ד, לא ע"פ חו"מ, ולא ע"פ אבן העזר.

רבקה רצתה שיצחק יסתפק

העצה הנפלאה של רבקה הייתה להכניס את יצחק ל'ספק', וכמו שאמר להדיא 'הקול קול יעקב והידיים ידי עֶשָׂו', יש לי שישים אחוז שיעקב עומד לפני וארבעים אחוז שעֶשָׂו עומד לפני, אברכך בין כך ובין כך. ומדוע שישים אחוז שזה יעקב, כמבואר לעיל שלטביעות עינא דקלא יש יותר תוקף ממישוש היד. אילו היה אומר הקול קול עֶשָׂו והידיים ידי עֶשָׂו, לא היה לנו שום רוח מאותם הברכות כלל. לכן רבקה עשתה מה שעשתה כדי להכניס ספק בלבו של יצחק, וממילא כוונתו נהייתה לשני הבנים. וגם מש"כ וַיֹּאמֶר אֶתָּה זֶה בְּנִי עֶשָׂו וַיֹּאמֶר אָנִי. הרי כולנו חכמים כולנו נבונים, כשיש לנו ספק כזה, וההוא אומר 'אני', הרי מובן שזה שטיקל שפיצל 'אני' מי שאני'.

יצחק הסיק מריח גן עדן שהוא ראוי לברכה

ומסתמא גם מש"כ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל אָבִיו אָנֹכִי, עֶשָׂו בְּכֹרֶךָ - יעקב עשה כדברי רש"י נכדו, ועשה 'פסיק' לאחר תיבת 'אנכי'. 'אנכי המביא לך ועֶשָׂו הוא בכורך', כי יעקב איש אמת ואינו דובר שקר גס כזה. יעקב דיבר עם פירוש רש"י. אנכי, אתנחתא. ועֶשָׂו בכורך זה עוד סיפור. וכן אח"כ כשאמר 'אני', הרי יצחק הבין מיהו באמת. ובכוונה רבקה לא אמרה ליעקב שיעשה עצמו בדיבור ממש כמו עֶשָׂו, כי כוונתה הייתה רק להביאו לבית הספק. כשראה יצחק שהוא מריח ריח גן עדן, אמר שזה האיש העומד לפני ראוי לברכה, יהיה מי שיהיה.

מי אתה? אני יעקב או זרח...

וממילא קושיא מעיקרא ליתא, כל הקושיות נמוגו להם כבועת סבון. כי אם יעמוד לפניו אדם ויבקש להוציאו ידי חובת קידוש וישאלנו מי אתה, ויאמר יעקב או זרח, בוודאי יוצא ידי חובתו, כשלא אכפת לו אם הוא זרח בן יעקב או יעקב בן זרח. כי הודיעו מתחילה שהוא יעקב או זרח. ואינו צריך לקדש שוב פעם, ולכן יצחק אמר 'גם ברוך יהיה', ולא חזר לומר שוב את כל 'ויתן לך'. ובזה מובן עוד ענין, מדוע יצחק לא עשה עוד כמה בירורים לדעת בהחלטיות מי עומד לפניו. אין זאת אלא משום שהסכים לברך בכל לב, יהיה מי שיהיה.

אי אפשר לרמות צדיקי אמת

ובאמת שאין אפשרות 'לעבוד' על צדיקי אמת שהם מרכבה לשכינה, אלא שהיה מה שהיה כי כך היה רצון ה' שהברכות יצאו ממנו בדרך ערמה, הייתה כאן ערמה, כי לכתחילה הוא רצה לברך את עשו, והביאוהו לידי ספק, וזה לבד כבר נקרא ערמה.

לעורר את הזכות של עשו שהרג את נמרוד

עה"פ ויַחַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד מָאֵד וַיֹּאמֶר מִי אֶפּוֹא הוּא הַצֵּד צִיד וַיָּבֵא לִי וְאָכַל מִכָּל בְּטָרִם וְתָבֹא וְאַבְרָכָהּ וְגַם בְּרוּךְ יְהוָה. ופרש"י 'ואכל מכל - מכל טעמים שבקשתי לטעום טעמתי בו'. והענין הוא שהסיבה שיצחק ביקש מעשו בתחילה צא השדה וצודה לי ציד, ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה היה זה כדי לעורר את הזכות של עשו שבשעתו הוא הרג את נמרוד, וזש"כ (כה, כז) וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה שֶׁהוּא צַד וְהָרָג אֶת נִמְרוֹד. כמ"ש בתרגום יונתן שם וְהָוָה עֵשָׂו גִּבֹּר נְחִשִּׁירְכָן לְמַצוֹד עוֹפֹן וְחִיוּן גִּבֹּר נָפִיק חָקֵל קָטִיל נִפְשִׁין דְּהוּא קָטֵל יַת נִמְרוֹד.

היורה באקדח - אינו בעל הנצחון

אבל עכשיו אחרי שהברכות הגיעו אל יעקב, יצחק הבין שכל מה שעשו "הצליח" להרוג את נמרוד, זה היה בזכות יעקב איש תם ויָשָׁב אֱהָלִים. ולכן עכשיו אמר מי אֶפּוֹא הוּא הַצֵּד צִיד, היינו למי נזקפת הזכות של הריגת נמרוד? כנראה שלא לך עשו אלא ליעקב, כי הרי התברר שיעקב קיבל את הברכות, וזה סימן שהוא כח הקדושה והישועה שבעולם. לא מי שאוחז את הרובה ויורה הוא בעל הנצחון, אלא בחור הישיבה שמפלפל בקושיית הגרעק"א, הוא מקור הישועה לישראל, גם ברוך יְהוָה.

עשו ידע היטב שיעקב יותר חכם ממנו

והרי אפילו בפשטות היה בן, כשעשו רצה להרוג את נמרוד, הוא לא ידע איך, נכנס לבית המדרש לשאול את יעקב אחיו, עשו ידע היטב שיעקב יותר חכם ממנו, ויעקב יעץ לו שיאמר לנמרוד, אתה [-נמרוד] לבוש בבגדי אדה"ר ואני בג'נס פשוט, זה לא מוכיח שלך יש יותר כח אשר לי, אם אתה רוצה להתמודד מולי, תפשוט את בגדי אדה"ר ואז נילחם, וכך עשה, ועי"ז הצליח להרוג אותו ולקחת ממנו את בגדי עשו החמודות. העצה הזאת מקורה בדעת זקנים מבעלי התוס' ³, וזה שיצחק אמר על יעקב מי אֶפּוֹא הוּא הַצֵּד צִיד, הזכות של הריגת נמרוד - אינה שלך, אלא של יעקב איש תם ויָשָׁב אֱהָלִים. סתם אתה מתרברב ורוצה לקבל על זה קרדיט מזויף.

הקול הפנימי של יעקב יקבל את פנימיות הברכות

עכשיו זכינו לדברי הבן איש חי שיצחק הסתפק מי עומד מולו. ומכך נבין שיצחק אבינו הכניס כלליות גדולה בתוך ברכותיו, שתהיה להם משמעות הן ליעקב והן לעשו, אם יעקב יקבלם - יתברך כרצונו ואם עשו יקבלם יתברך כרצונו. אם הידיים ידי עשו, צריך להזכיר גם מִשְׁמֵנִי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירָשׁ, כיון שידי יעקב שעירות כידי אחיו, צריך שבחיצוניות יתברך בדברים גשמיים, אבל הקול הפנימי של יעקב יקבל את פנימיות הברכות המוזכרות במדרש.

בתחילה נתן לו ברכה אחרת

כשאדם יושב במוצאי שבת ואומר ויתן לך ומכוון ח"ו את הכוונות של עשו, הרי הוא טועה, כי העיקר זה לקחת את הברכות של יעקב, הדולרים יכולים רק לסייע. וכן ביאר האור החיים הק' בברכות האלו, כי צ"ע מדוע פתח וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים וְהוֹסִיף אוֹת ו' וַיִּתֵּן, ולא 'האלקים יתן לך', וביאר שבתחילה נתן לו ברכה אחרת לגמרי, וכמו שהקדים הכתוב (בפסוק הקודם) לומר וַיְבָרְכֵהוּ תְּחִילָה, ובהם הייתה הברכה הרוחנית שהיא

ב **דעת זקנים** (תולדות) כי עיף אנכי. שאותו היום הרג נמרוד שנלחם עמו כי כאשר התחיל עשו לצוד בשדה מצאו נמרוד שהיה גבור ציד ואמר לו שאין שום אדם רשאי לצוד בשדות אלא הוא, ולקחו יום מלחמה, ובא עשו ונטל **עצה מיעקב**, ואמר לו, כל זמן שיהיה נמרוד לבוש בגדיו החמודות לא תוכל לו, אך תאמר לו שיפשיטם, אז תוכל לו וכן עשה והרג נמרוד. ולכך אמר כי **עיף** אנכי כדכתיב (ירמי' ד, לא) **כִּי עֵיפָה נַפְשִׁי לְהִרְגִים**.

שורש הבריאה מה שהשי"ת ברך את אדה"ר ואת נח, ואת אאע"ה ואת יצחק אע"ה, לתקן עולם במלכות ש'די, באותה ברכה יצחק התכוון לברך אך ורק את 'הקול קול יעקב'. ואח"כ הוסיף לומר עוד שאם זה עָשׂו ואין לו שייכות לאותו וַיְבָרְכֵהוּ, הוסיף ו' החיבור ואמר וַיִּתֵּן לָהּ הָאֵלִים.

כח לברך אחרים

והטעם שלא פירש הכתוב את הברכות הרוחניות הגנוזות בַּיְבָרְכֵהוּ, משום שכלול בזה גם עצם כח הברכה שה' נתן לאברהם וליצחק, כח לברך אחרים, ואת הברכה הזו נתן ליעקב בַּיְבָרְכֵהוּ. וזה כולל הכל. ולפי הפירוש הזה - לנו אין שייכות לוֹיִתָּן לָהּ, כי יעקב קיבל וַיְבָרְכֵהוּ וְעָשׂו וַיִּתֵּן לָהּ. אבל האור החיים הק' מפרש בעוד דרך שיעקב נתברך בשני הברכות כאחד, גם ברוחניות וגם בגשמיות, וַיְבָרְכֵהוּ ברוחניות, ובגשמיות וַיִּתֵּן לָהּ, בתוספת ו', מלבד הברכות הפנימיות בענייני העולמות העליונים, עוד יתן לך ברכות גשמיות לשימוש בעוה"ז.

מה יש לנשמה יתירה עם אכילה ושתייה?

וא"כ יעקב קיבל גם את הברכות הגשמיות, וא"כ צריך להבין מה ליעקב עם הברכות הגשמיות? וביאור הענין מבואר בשפת אמת ואמרי נועם ועוד ספה"ק, שהמעשה הזה היה בליל פסח **שחל בשבת**, ובשבת קודש יש חידוש גדול שאדם מקבל נשמה יתירה, רש"י בביצה (טז). מבאר מה זה **נשמה יתירה** 'רוחב לב למנוחה ושמחה, ולהיות פתוח לרווחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו', ביאור פלאי! וכן ברש"י בתענית (כז): 'נשמה יתירה שמרחיבים דעתו לאכילה ולשתיה'. וצריך להבין מה יש לנשמה עם אכילה ושתייה, ואם בימות החול נפשה קצה בגשמיות, בשבת על אחת כמה וכמה.

אוהב פילפל! אוהב את הבורא!

בספה"ק 'סידורו של שבת' (ח"א שורש ה' ענף ג') יש מאמר ארוך מאד בביאור הענין. וכן בשלה"ק (מסכת סוכה ח"ב נר מצוה), ביאר הענין בשם אביו. שהאכילה והשתיה שרש"י מבאר על הנשמה יתירה, הרי זה כמו מה שהיה אצל יצחק שביקש עֲשֵׂה לִי מִטְעָמִים כְּאִשְׁרֵי אֲהַבְתִּי וְהִבִּיֵּאֵה לִי וְאֶכְלָה בַּעֲבוּר תְּבָרְכָךָ נַפְשִׁי. מה יש לנפש של יצחק עם המטעמים של הגוף? וכן איך שייך שיצחק לומר מִטְעָמִים כְּאִשְׁרֵי אֲהַבְתִּי, אם 'חסיד' אינו מדבר כך, כ"ש שצדיק אינו מדבר כך. והרי אותו חסיד רקד על השולחן ואמר 'פעפער האב איך ליב? דעם באשעפער האב איך ליב!'.
 אין כוונתו לתענוג הגוף

ורבינו בחיי כתב על זה [וכע"ז ברמב"ן בקצרה] 'ועשה לי מטעמים וגו' בעבור תברכך נפשי. אין כוונת יצחק בשאלת המטעמים בתענוג הגוף וחוש הטעם, אלא כדי שתהיה נפשו שמחה ומתענגת, כי בהתחזק כוחות הגוף יתעוררו כוחות הנפש ומתוך שמחת הנפש תחול עליו רוח הקודש, והוא שאמרו חז"ל (פסחים קיז.) אין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה שנאמר (מלכים ב, ג, טו) והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה', ומטעם הזה יזכיר הנפש בכל פעם ופעם עם הברכה, ואמר בעבור תברכך נפשי, בעבור תברכני נפשי, למען תברכך נפשי.

אחרי האכילה הבטן כואבת...

וב"כ הרמב"ן שיצחק ע"ה ידע בנפשו, שאחר האכילה תהיה נפשו מתענגת ושמחה ויחול עליה רוח הקודש. והרי האכילה הגשמית שאנו מכירים אי אפשר לומר עליה כלשון הרמב"ן 'אחר האכילה מתענגים', כי אחרי האכילה הבטן כואבת מכל כיוון, ועיקר דמיון תאוות האכילה הוא בתחילה כשמריח המאכל או כשמכניסו לפיו או לועסו ובולעו, ובאמת כולו אינו אלא כמתעתע, כי תיכף אחר הבליעה לא נשאר מזה כלום, כמו כל תאוות עוה"ז, שרגע קטן אח"כ מתחרט כבה. אבל רבינו בחיי והרמב"ן מדברים על אכילה אחרת לגמרי, שאחר האכילה נפשו תתענג, אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף, אלא התרוממות הנפש בלבד. הצדיקים אמרו שכל המגושם בתאוות אכילה, שיש לו הנאה כשמרגיש בין שיניו סטייק בעובי 2 אינטש, אין לו כלל השגה בהבנת דברי הרמב"ן הללו.

סעודת שבת מעוררת לזמר ל'ה רבון עלם

וב'סידורו של שבת' ובשלה"ק מבואר ע"פ דברי האריז"ל המובא במג"א (ו,ד) דהנשמה נהנית מרוחנית המאכל והגוף נהנה מגשמיות המאכל ומכח זה קשורים זה בזה ע"י המאכל, כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' - שבתוך הלחם - יחיה האדם. וכשהנשמה מקבלת אורות חדשים מהניצה"ק, הרי היא מתחדשת ומאירה ביותר. בימי החול המלחמה מאד גדולה, כי קליפת נגה מתגברת לאכול המאכל לשם תאוה ח"ו, אבל בשבת קודש כולה קודש כולה אלקות, בכח הסעודה האדם מגיע מעצמו לזמר י'ה רבון עלם ועלמאי, צמאה נפשי, יותר מלפני האכילה.

מרב השתוקקות - אינו יכול לישון

זהו ענין הנשמה יתירה, לתפוס יותר את חלקי האלקות שיש במאכל. הרבה יותר מבימות החול. ואשרי הזוכה להתדבק בקדושת נשמתו היתירה, מרב השתוקקות להשי"ת אינו יכול לישון, אלא רץ לבית הכנסת ולומד אורח חיים הק' וזה"ק, ומחפש אנשים כשרים לשבת אחים גם יחד בשירות ותשבחות לא"ל חי. התשוקה הזאת היא עובדה שמתרחשת בכל שבת ושבת בלב רבבות רבבות מישראל. והדבר פלא, שלפני סעודות ליל שבת לא מרגישים את הצמאון להשי"ת, ודווקא ע"י האכילה והשתיה בסעודת ליל שבת, מתעוררת תשוקה חדשה להשי"ת. ואף שביום השבת יש מדרגה גבוהה יותר, מצד ההרגשה יש לנו חיבור יותר לסעודת דחק תפוחין בליל שבת.

מטעמים נאשר אהבתי לכבוד שבת

ומכיון שברכותיו של יצחק ליעקב היו בליל פסח שחל להיות בשבת, בכל הבחינות של חקל תפוחין קדישין, לכן יצחק אבינו אמר דברים כהוויותן מטעמים נאשר אהבתי, אהבתי ממש, באהבת השבת, באהבת הנשמה יתירה.

חיבוב סעודת שבת - לאכול הרבה

וכ"כ רש"י (שבת קיז) בענין רבי זירא שהיה בוצע בסעודת שבת אכולא שרותא, פרש"י 'פרוסה גדולה שדי לו בה לאותה סעודה, ולכבוד שבת, ונראה כמחבב סעודת שבת להתחזק ולאכול הרבה'. הרי שזהו כבוד שבת לחבב ולאכול אכילה מרובה לכבוד שבת.

בשלה"ק (שם במס' סוכה) הוסיף שאם אדם רואה שהאכילה מרובה מכבדת עליו מלעסוק בתורה אחר הסעודה, אל ירבה כ"כ, אבל הצדיקים היו אוכלים אכילה מרובה מופלגת בשבת קודש, כמסופר על הרה"ק רבי ייב"י זי"ע ועל הרה"ק מאפטא זי"ע ועוד צדיקים.

התקשה לקום מהכסא מרב האכילה

מהרי"ט אלגאזי זי"ע היה שד"ר מירושלים, והחת"ס זי"ע כותב בהסכמתו על הספר של מהרי"ט אלגאזי, שהוא ראה אותו בחו"ל, ונבהל ונשתומם מעוצם גדולתו בתורה. פעם אחת נזדמן למהרי"ט א לסעודת סעודת שבת עם הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיתיווקא מתלמידי התולדות יעקב יוסף זי"ע, ובליל שבת הניחו לפניו שתי חלות גדולות וראה אותו צדיק איך שמהרי"ט א אוכל אכילה מרובה ומופלגת, ואמר 'כאכילתכם כן עבודתכם'. ואחר הסעודה ראה אותו צדיק איך שמהרי"ט א אינו יכול לקום מכסאו מחמת ריבוי האכילה שאכל. ושני משמשיו הקימוהו מכסאו, והעמידוהו ליד הסטנדר, וכל הלילה עמד ולמד עד תפילת שחרית!

אכל ארבעים סאה פירות גנוסר

כשאדם לומד מהרי"ט אלגאזי על בכורות, ידע ויבין שזכה לחידושים האלו ע"י סעודת ליל שבת. וכרבי יוחנן שחיבר את תלמוד ירושלמי עם ריש לקיש, ע"י שאכל פירות גנוסר ארבעים סאה, 'עד דמריד'. כי חלקי האלקות

ג ברכות (מד). אמר רבה בר בר חנה, כי הוה אצליו בתריה דרבי יוחנן למיכל פירות גנוסר, כי הוין ב' מאה - מנקטינן ליה לכל חד וחד עשרה עשרה, וכי הוין ב' עשרה, מנקטינן ליה כל חד וחד מאה מאה. וכל מאה מינייהו הוה מחזיק להו צנא בר תלתא סאוי ואכיל להו, ומשתבע דלא טעים זיונא. זיונא סלקא דעתך?! אלא אימא 'מזונא'. רבי אבהו אכיל עד דהוה שריק

שהיו באותם הפירות, נתנו להם כוחות חדשים בקדושת הנשמה. כמ"ש הב"ח (או"ח ר"ח, ח) שחלקי הארץ העליונה נשפעת במתיקות הפירות שבארץ ישראל בעוה"ז, ועל כך מתפללים 'ונאכל מפריה ונשבע מטובה' כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה.

האכילה גורמת להתרוממות

לכן יצחק ביקש וַעֲשֵׂה לִי מִטַּעֲמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיֶאֱהָ לִי וְאֶכְלָה בְּעִבּוֹר תְּבָרְכֶךָ נַפְשִׁי. בכח קדושת השבת, בני ישראל זוכים להתרוממות מיוחדת ע"י האכילה דווקא, ואם כל ישראל כך, יצחק אבינו עליו השלום על אחת כמה וכמה.

ווי אבדה נפש

וכתב השלה"ק שם בשם אביו זי"ע שאם אדם מרבה באכילה בשבת ויו"ט באופן שגורם לו ביטול תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, כי איבד נפש מִיִּשְׂרָאֵל, שהקב"ה נתן לו נשמה יתירה כדי ללמוד וללמד ביתר שאת בשאר הימים, אם ריבוי האכילה גרם לו ההיפך מזה, איבד נפש יתירה לחינם.

וזש"כ (ביצה טז.) 'שִׁבְתָּ וַיִּנָּפֶשׁ, כיון ששבת ווי אבדה נפש', והרי אבידת הנפש יתירה היא במוצאי שבת, וביאר שהכוונה למי שמרבה באכילה באופן שמאבד את הנשמה יתירה, שמשכר ונופל למיטה עד יום ראשון בצהריים, כאילו איבד נפש יתירה מִיִּשְׂרָאֵל, כיון שביטל עצמו מעבודת ה'.

רב דגן - י"ב חלות

אבל רש"י כתב להדיא שהנשמה יתירה עוזרת לאכול ולשתות. והביאור פשוט שהכל תלוי בכוונת האדם, יצחק אבינו ביקש מטעמים כאשר אהבתי כדי להמשיך ברכה ממקור הברכות.

עכשיו שזכינו לזה, שבזכות קדושת השבת - המטעמים מסייעים ליצחק אבינו להשפיע את ברכת ה', מעתה פשוט שגם מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֵב דָּגָן וְתִירֹשׁ כולו אלקות כולו קודש. ורב דגן היינו י"ב חלות בליל שבת, וְתִירֹשׁ היינו יין לקידוש. מריבוי אכילת שבת יתגלה צִמְאֹה נַפְשִׁי, וְהָ אֶכְסֹף נַעַם שִׁבְתָּ, וְהָ רִבּוֹן עֹלָם וְעֹלָמָיָא, אֲנִי הוּא מִלְכָּא מִלְךְ מַלְכֵּיָא. כי בשבת קודש, הגשמיות עצמה היא רוחנית.

האם הוא מריח שבת'דיג

וזה מה שיצחק ביקש מיעקב גִּשָּׁה נָא וְשָׂקָה לִי בְנִי, כדי להריח ממנו אם יש לו ריח של שבת, כי אם לא, אין שום ברכה בהמשכה גשמית, ומכיון שהריח ריח גן עדן, כמ"ש רש"י ריח שדה תפוחין, שזה ענין סעודתא דחקל תפוחין דליל שבת קודש, א"כ הרי זה ריח של נשמה יתירה, מנוחה ושמחה לאכילה ושתיה, לכן ברכו בברכת קודש ורב דגן וְתִירֹשׁ. ואפילו לפני שנדע איך המדרש מבאר את פנימיות ענין מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֵב דָּגָן וְתִירֹשׁ.

'כזקן מלא רחמים'

ונזכיר בקיצור נמרץ כְּמָאן דְּמַחְוֵי בְּמַחְוֵי מַפְנִימִיּוֹת הענין המובא ב'בני יששכר', אף כי אין לנו עסק בנסתרות הרי זאת נודע שבזוה"ק מבואר שיש ענין של 'י"ג מדות של רחמים', וחז"ל (רש"י יתרו כב) אמרו שכביכול הקב"ה נראה לפני משה רבינו 'כזקן מלא רחמים', אף שאינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף, אך הענין נמשל לדיקנא קדישא, ובזוה"ק והאריז"ל מסודרים כל י"ג מדות הרחמים כל אחד מהם במקום מסוים בדיקנא קדישא, ובקראים 'י"ג תיקוני דיקנא'.

למה הלמדן מסלסל בשערות זקנו?

וכתב ה'בני יששכר' לאור דברי המגיד הגדול זי"ע ש"י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן מכוונים כנגד י"ג מדות של רחמים, ולכן אנו רואים שכשהלמדן מעיין בעומק דרושי התורה הוא מסלסל בשערות זקנו, הגם שאין לו

לִיָּה דְּדִבְרָא מֵאִפּוֹתֶיהָ. וְרַב אֱמִי וְרַב אֶסִּי הָווּ אֲכִילֵי עַד דְּנִתּוּר מְזִיָּהוּ. רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ הָוֶה אֲכִיל עַד דְּמָרִיד. פרש"י דעתו מטרפת.

השגה כלל, אך הקב"ה מסבב שבשעה שהוא עוסק ב'כלל ופרט וכלל' הוא מסלסל בשערות הזקן שמכוונות כנגד 'נוצר חסד' או 'ונקה' וכדו', כפי אותה המדה המכוונת כנגד 'כלל ופרט וכלל'.

שערות זקנו של הבעש"ט התפצלו

ומסופר ב'דגל מחנה אפרים'^ד שפעם אחת נכנס מתחת לטליתו של הבעש"ט הק' וראה שבשעה שאמר 'שתבח' והזכיר י"ג לשונות של שבח, 'שיר ושבח הלל וזמרה...' שהם מכוונים כנגד י"ג תיקוני דיקנא, באותה שעה נתחלקו שערות זקנו של הבעש"ט כפי המבואר בכתבי האריז"ל. עד כדי כך היה זקנו מרכבה לדיקנא קדישא בעולמות עליונים.

למה עם הארץ פוחד לשקר בשבת?

והנה מבואר בזוה"ק שהמדה השביעית די"ג תיקוני דיקנא נקרא 'ואמת' וכנגדו 'תרין תפוחין' אלו הם שתי לחיים שבפנים שהם פנויים משערות. לעומת שאר תיקוני דיקנא שהם במקום שערות, 'ואמת' הוא בחינת יעקב - **אִישׁ חֶלֶק**, כמ"ש עֶשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִר וְאַנְכִי אִישׁ חֶלֶק, הוא במקום שאין בו שערות. ובשבת יום השביעי מתעוררת המדה השביעית, ולכן אפילו עם הארץ ירא לשקר בשבת (ירושלמי דמאי ד,א) כי **שבת** אות אמת כמספר קטן של **אמת**, כי כדי להעיד על אחדותו ית' ביום השבת הקב"ה השריש את מדת האמת בכל נפש מישראל, שביום השבת אפילו ע"ה יהיה כשר לעדות.

ריח האמת ביצבץ מתוך השקר

וביאר הג"מ רבי יצחק אייזיק חברה זי"ע תלמיד הגר"א זי"ע ש'שדה תפוחים' דליל שבת, נמשך מזה התיקון 'תרין תפוחין'. ולכן יצחק קרא ליעקב גִּנְשָׁה נָא וּנְשָׁקָה לִי בְּנִי, וַיִּגַּשׁ וַיִּנָּשֶׁק לוֹ וַיִּרְחַ אֶת רִיחַ בִּגְדָיו וַיְבָרְכֵהוּ. כדי להריח ממנו ריח שדה תפוחין שהוא תיקון 'ואמת', והיה זה תוך כדי אמירת 'שקר' של יעקב אבינו, וירח את ריח בוגדיו, עם הארץ בוגד דרכו לשקר, אבל בליל שבת בסעודתא דחקל תפוחין מאירין תרין תפוחין שהם סוד 'ואמת', ולכן ברכו בברכה של אמת.

לחפש את האמת שבתוך השקר

כי לא מספיק לחפש את האמת, אלא צריך לחפש את האמת שבתוך השקר, גם כשהוא אומר 'אנכי עֶשָׂו בכורך' הוא דובר אמת, כמבואר ברש"י, אל תחפש את האמת בהרה"ק מבארדיטשוב, אלא יוסף משיתא ויקום איש צורות (עי' בראשית רבה תולדות סה,בב), **רִיחַ בּוּגְדָיו וַיְבָרְכֵהוּ**. וכן מבואר בזה"ק כ"פ 'תתן אמת ליעקב דא שבת'.

להפוך את השקר לשדה

ובסידור האריז"ל כתוב שלפני מְזֻמּוֹר לְדוֹד הָבוּ לִידּוֹד בְּנֵי אֱלִים, אומרים בָּאוּ וַנִּצֵּא לְקִרְאָת כָּלָה. לְקִרְאָת נְשֵׁת מְלִכְתָּא לְחֶקֶל תְּפוּחִין קְדִישִׁין, ויש גורסים לְכָה דוֹדִי נִצָּא הַשָּׂדֶה. והאריז"ל נהג לצאת בפועל לשדה. וביאר **ששדה** אותיות **שקר** ובכניסת השבת אנו צריכים להפוך את **שקר לשדה**, כי נוטלים מעט מרגל **הק'** ונותנים קרן זוית לר' ונהפך לר'. הרי **שדה**. כי השקר של ימות החול נהפך לאמת בשבת. וזהו חקל תפוחין קדישין שמאיר בליל שבת, בזה הזמן יוצאים מהשקר של ימי המעשה ודבקים באמת של שבת.

הפנימיות מתגלה

וירח את ריח בוגדיו, כלומר ריח שקרניו, כי מי שאינו הולך בדרך האמת הוא שקרן, אבל מתגלה הריח הפנימי שבתוכו, יוסף משיתא ויקום איש צורות, נתגלה הפנימיות שלהם, ובשבת מתגלה ריח תפוחין קדישין, שאפילו עם הארץ ירא לשקר, ויברכהו בברכת 'ויתן לך', כי בליל שבת מתברך, אפילו הגשמיות כולו קודש כולו אלקות.

ד **דגל מחנה אפרים** (ליקוטים): ראיתי בחלום שהדבקתי את עצמי גופי בגופו הקדוש ובתוך זקנו דיקנא קדישא, ואחר כך שמעתי שאומרים הציבור שלש עשרה מדות ה' א"ל רחום וכו' והתחלתי גם אנכי לומר בתוך הפה ולא בחתוך שפתים, כי אמרתי הלא זה ממש שלש עשרה מדות שאני בתוך דיקנא קדישא שלו.

ה **פתחי שערים** נתיב פרצוף א"א - פתח מג תיקון ז'.

מִכְרָה בַּיּוֹם ר"ת כָּלֶם יִשְׁבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוֹבָךְ

כתוב בספה"ק 'חומת אריאל' עה"פ מִכְרָה בַּיּוֹם אֶת בְּכֶרְתְּךָ לִי [וכ"כ ב'רביד הזהב' בשם הרה"ק מראפשיץ זי"ע] שיעקב ויעשו נאבדו על נחלת שני עולמות, בתחילה הסכימו להתחלק באופן פשוט, שיעקב יקח את עוה"ב ויעשו את עוה"ז, אלא שיעקב אבינו ידע שבשבת קודש הגשמיות מתקדשת בשלימות, וגם ברבורים ושליח ודגים הם כולו קודש, לכן יעקב אמר ליעשו מִכְרָה בַּיּוֹם אֶת בְּכֶרְתְּךָ לִי, **בַּיּוֹם** ר"ת כָּלֶם יִשְׁבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוֹבָךְ. ולכן יעקב ביקש מעשו מִכְרָה בַּיּוֹם, שבשבת קודש בני ישראל יוכלו להתענג מהגשמיות בקדושה, ויעשו לא יוכל לטעון על זה שום טענה. ואדרבה, באותה מכירה גם קבעו שלגוי אסור לערוך סעודות שבת, גוי שבת חייב מיתה. ועל זה עשו הודה ואמר וַיֹּאמֶר עֲשׂו הִנֵּה אֲנִכִּי הוֹלֵךְ לְמוֹת, שהרי גוי ששבת יהיה חייב מיתה.

שבת - תמורת נזיד עדשים

וכך עשו מכר את השבת תמורת נזיד עדשים. וכן מרומז בכמה גמטריאות עי"ש. ולכן יצחק אמר ליעשו על יעקב גם בְּרוּךְ יְהוָה, כיון שעבשיו סיפרת לי שמכרת לו את הבכורה, היינו את השבת, א"כ בוודאי מגיע לו מְטַל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ, כִּי שָׁבָלֶם יִשְׁבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוֹבָךְ, א"כ יפה ברכתי אותו בסעודתא דחקל תפוחין קדישין.

ויחזור ויתן בכל ימות החול

ומכיון שכל בְּרָכָא דְלַעֲיָלָא וְתַתָּא, בְּיוֹמָא שְׁבִיעָא תַלְיִין [ר"ת כבוד שבת] (זוהר שמות יתרו פח.) ממילא יוכל אדם לקדש את עצמו גם בימות החול באור השבת קודש. ולכן אומרים במוצ"ש 'ויתן לך', הכוונה 'ויתן בשבת ויחזור ויתן בכל ימות החול'. וכמו שמאי הזקן שאוכל כל השבוע לכבוד שבת קודש (ביצה טז.). עד כאן התבאר החלק הגשמי שהתקדש בשבת, ובוודאי יש עוד להרחיב בברכות הרוחניות, ואי"ה יתבאר ביום ראשון הבעל"ט.